

De Nederlandse Maagd

Met tekeningen van Karel Kindermans

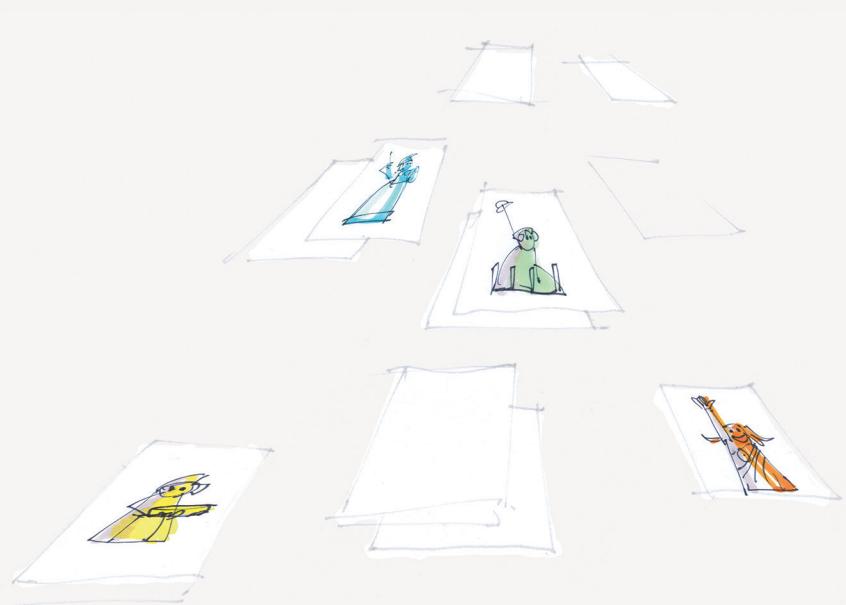

De Nederlandse Maagd

*Een ontdekkingsreis
naar de bron van een nationaal symbool*

INHOUDSOPGAVE

6	Inleiding
8	Aan de kijker
10	DEEL 1
12	50 beelden
16	Kaasmeisje
54	Kaasmeisje en koningin
80	Van Kaasmeisje naar Kaasmeid
92	Vrijheidsmaagd
124	Pallas Athene
160	Hollandse Maagd
204	Vrije Maagd
218	Essay 3500 woorden
234	DEEL 2
236	Persoonlijk verslag
240	Statistieken
294	Bijlage statistieken
302	Samenvatting

Op een dag komt er een beeld op mijn pad dat mij lang voor ogen blijft staan. Het toont een stoere jonge vrouw op een steigerend paard. Ze heeft het publiek aangesproken, honderd jaar geleden, op een affiche dat een sporttentoonstelling aankondigt. Het affiche bevindt zich in de collectie waarvoor ik werk. De vrouw is niet zomaar een amazone met attributen die haar Nederland laten symboliseren, zoals de rood-wit-blauwe vlag en een oranje wimpel. Het is een prachtig beeld van een geëmancipeerde vrouw, althans zo zou je het kunnen opvatten met een hedendaagse blik. Het beeld maakt mij nieuwsgierig naar de vrouw.

De zoektocht naar haar levensverhaal is lang en meandert door eeuwen. Ik kan alvast verklappen dat ze niet altijd het prototype van de stoere vrouw is. Niet de amazone op het steigerend paard. Ze is anders. In de huidige tijd kan ze brutaal zijn en provoceren. In het verleden is ze vaker een wijze vrouw die meebeweegt met de roeringen van de tijd. Soms houdt ze zich gedeisd, beweegt niet en laat het wereldgebeuren om zich heen woeden. Haar geschiedenis kent behoorlijk wat strijdtaferelen. Maar bij haar bron wordt het stil en rustig. Daar beheerst het hogere het leven. Daar zijn ongerepte bossen met wonderlijke dieren. En daar bevindt zich bij een heldere fontein een bijzondere vrouw.

De zoektocht start in het heden. Hoe ziet de Nederlandse Maagd er vandaag de dag uit? Daarna gaan we terug in de tijd. Dit gebeurt aan de hand van cartoons, foto's, affiches, prenten, tekeningen en boekcovers. Het gaat om tweedimensionale afbeeldingen

op papier. Ze worden grondig met elkaar vergeleken en geven het verhaal richting. Steeds met een ander gegeven. Als we zo het pad volgen verandert de Nederlandse Maagd geleidelijk van uiterlijk en verschijnt ze uiteindelijk in haar oorspronkelijke gedaante. Het wordt duidelijk waarom we haar kennen als een maagd.

SCHEVENINGEN

Juni-October 1892.

INT. SPORT-; VISSCHERIJ-EN PAARDEN

TENTOONSTELLING.

LITH: EMRIK & BINGER, HAARLEM.

AAN DE KIJKER

De bedoeling is dat de kijker kan navigeren door het boek zonder de weg kwijt te raken.

Wie vooraan begint, krijgt de inhoud gepresenteerd teruglopend in de tijd, zoals het schema aangeeft. Wie liever het boek ergens halverwege openslaat, zal ook de inhoud tot zich kunnen nemen zonder dat dit problemen oplevert, vooruit of achteruit werkend, hoe het deze kijker bevalt. Daartoe dienen de kleine samenvattingen tussen de hoofdstukken. De vormgeving biedt eveneens een helpende hand. De kleuren geven aan waar men zich bevindt in de tijd.

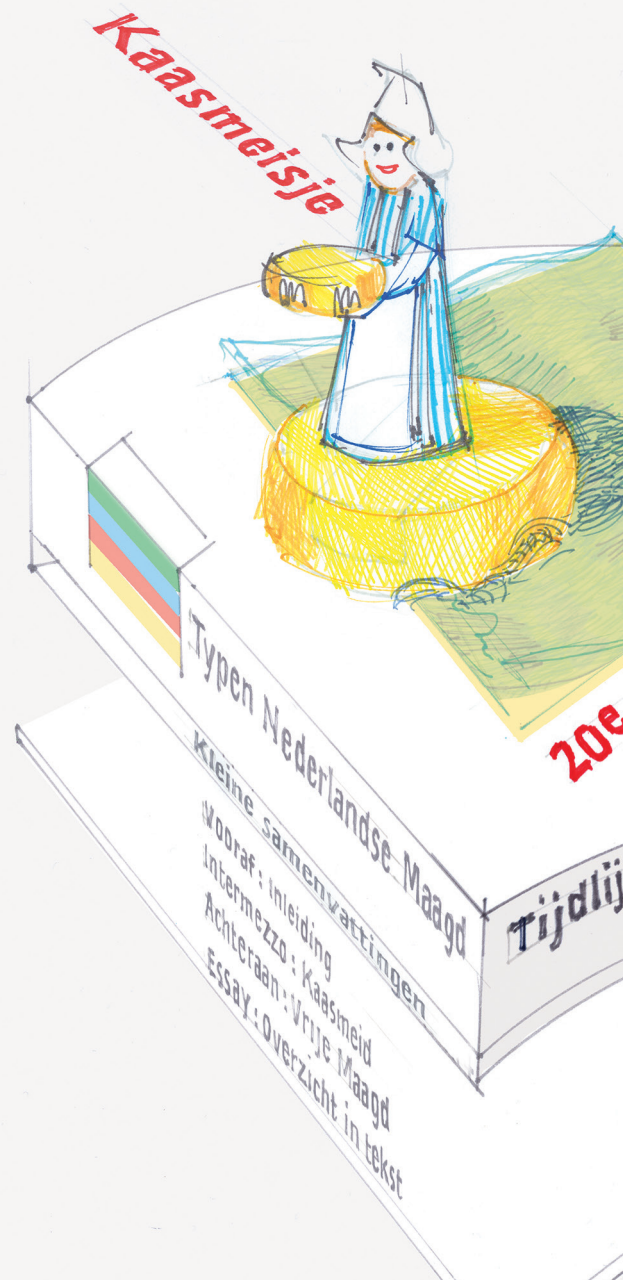
1898 is een schakelpunt. Toen werd Wilhelmina koningin. Een hoofdstuk behandelt hoe specifieke beelden dan samenkomen en elkaar beïnvloeden. Het jaar keert regelmatig terug in de andere hoofdstukken.

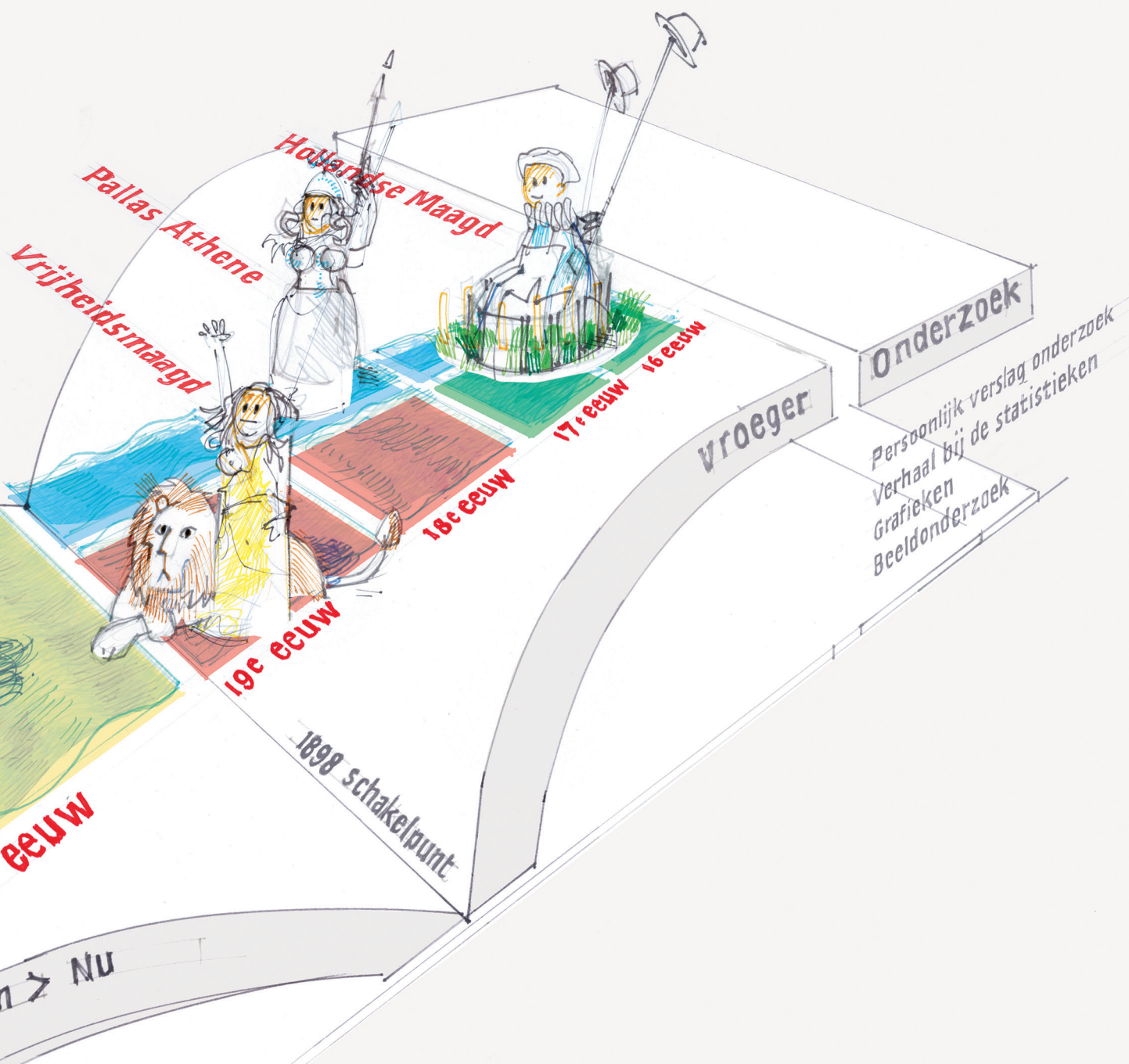
Dan is er een intermezzo dat even op een andere manier de Nederlandse Maagd laat zien. Het behandelt de periode na 1945, in de volgorde van toen naar nu, met het accent op het beeld van een emanciperende vrouw. Achteraan is een vrije variant van de Nederlandse Maagd toegevoegd, omdat altijd wel iets buiten de boot valt als men categoriseert. Het essay is bedoeld voor wie behoefte heeft aan een tekstueel overzicht.

Ook de wijze van onderzoek krijgt aandacht. Dit gebeurt achteraan. Daar wordt het beeldonderzoek besproken en krijgen statistieken context in een verhaal. De persoonlijke kant komt eveneens aan bod.

Dan nog dit. Beeld moet geleidelijk meer plaatsmaken voor tekst in het boek.

Dit zal de kijker niet ontgaan. Het verhaal wordt namelijk almaar ingewikkelder en er zijn steeds meer woorden nodig om de context aan te geven. Maar desondanks zal de kijker hopelijk ervaren dat er genoeg te beleven blijft op visueel gebied.

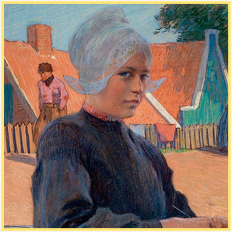

DEEL 1

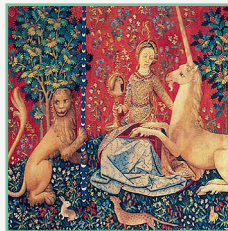
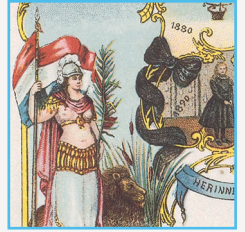

50 BEELDEN

50 BEELDEN

Kaasmeisje
1 Holland

Inv. 137722
Len Munnik
Spotprent 21 jun 1986
Trouw
29,7 x 21 cm

Kaasmeisje
2 Wechseljahren

Inv. 14807
Sebastian Krüger
Affiche 1993
69,8 x 49,9 cm

Kaasmeisje
3 Frau Antje

Inv. 54151
Nederlandse Zuivel
Organisatie
Foto 1983
30,4 x 45,6 cm

Kaasmeisje
4 Kohl

Inv. 53439
Mat Rijnders
Spotprent 29 mei 1993
30,5 x 21,2 cm

Kaasmeisje
5 Hitler

Inv. 46593
Louis Raemaekers
Spotprent 1939 (?)
39,6 x 32,6 cm

Kaasmeisje
6 Uncle Sam

Inv. 50950
Johan Braakensiek
Spotprent 19 mei 1917
De Amsterdammer
23,7 x 18 cm

Kaasmeisje
7 Nederlands-Indië

Inv. 53247
Leo Jordaan
Spotprent 6 okt 1945
De Groene Amsterdammer
32,5 x 25 cm

Kaasmeisje
8 Oranje

Inv. 43044
Louis Raemaekers
Symbolische prent 1947
Le Soir
40 x 29,7 cm

Kaasmeisje
9 Flora

Inv. 41851
Reyn Dirksen
Affiche 1953
112 x 81 cm

Kaasmeisje
10 Amerika

Inv. 44137
Jerome H. Remick & co.
New York
Bladmuziek 1915
34,6 x 27 cm

Kaasmeisje
11 Hille

Inv. 14705
Willy Sluiter
Tekening 1905
46 x 39 cm

Kaasmeisje
12 Volendam

Inv. 74979
A. Vigeveno Amsterdam
Prentbriefkaart ca. 1905
8,8 x 13,9 cm

Wilhelmina
13 Koningin

Inv. 110853
Blussé en Co Dordrecht
Cover tijdschrift 1898
37,7 x 27,2 cm

Wilhelmina
14 Volk

Inv. 22951
Verpakkingsmateriaal
1898
26,6 x 35,8 cm

Wilhelmina
15 Polder

Inv. 23192
Frédéric de Haenen
Illustratie tijdschrift
1898
40,5 x 30 cm

Wilhelmina
16 Boerenerf

Inv. 23660
Johan Braakensiek
Spotprent 1899
46,3 x 31 cm

Wilhelmina
17 Grens

Inv. 23640
Petrus van Geldorp
Spotprent 1899
30,3 x 40,6 cm

Wilhelmina
18 Stad

Inv. 24961
Petrus van Geldorp
Spotprent 1897
31,1 x 40 cm

Vrijheidsmaagd
19 Vrijheidsbeeld

Inv. 22808
Piet Mondriaan sr.
Symbolische prent 1898
58 x 41,5 cm

Vrijheidsmaagd
20 Herdenking

Inv. 22809
Cornelis Jetses
Symbolische prent 1898
57,9 x 40,5 cm

Vrijheidsmaagd
21 Inhuldiging

Inv. 22824
Gedenkdoek 1898
33,3 x 36 cm

Vrijheidsmaagd
22 Herdenking ontwerp

Inv. 25884
Johan Philip Koelman
Tekening 1863
25,3 x 17,1 cm

Vrijheidsmaagd
23 Herdenking monument

Inv. 81247-8
De Groot & Dijkhoffz
Den Haag
Prentbriefkaart 1913
13,9 x 8,8 cm

Vrijheidsmaagd
24 Herdenking boek

Inv. 50629-1
Nijgh & Van Ditmar
Rotterdam
Boekomslag 1892
28,6 x 22,5 cm

Vrijheidsmaagd
25 Koninkrijk

Inv. 25917
Jacob Spoel
Tekening 1863
63,5 x 53,2 cm

Vrijheidsmaagd
26 Bataafse Republiek

Inv. 19134 (detail)
Dirk Langendijk
Prent 1796
16,4 x 12,5 cm

Pallas Athene
27 Kroning

Inv. 22798
Symbolische prent 1898
50 x 38 cm

Pallas Athene
28 Wilhelmina

Inv. 23464
Johan Braakensiek
Spotprent 1898
44,2 x 29,5 cm

Pallas Athene
29 Juliana

Inv. 51612
Leo Jordaan
Spotprent 28 aug 1948
De Groene Amsterdammer
32,7 x 24,2 cm

Pallas Athene
30 Prentbriefkaart

Inv. 79945
Prentbriefkaart 1898
9 x 13,7 cm

Pallas Athene
31 Bankbiljet

Muntveiling Karel de
Geus 44 lot 1779
Barthold van Riemsdijk
Bankbiljet 1894

Pallas Athene
32 Erepoort

Inv. 24692
Foto 1895
10,5 x 8 cm

Pallas Athene
33 Beeldmerk

Inv. 22760
Krant 1898
53 x 36,6 cm

Pallas Athene
34 Munt

De Nederlandsche Bank
Voorzijde halve
Generaliteitsgulden Sta-
ten van Holland, 1694

Pallas Athene
35 Wandschildering

Inv. 18447
W. Houtgraaff Amsterdam
Prent 1787
42 x 55,6 cm

Pallas Athene
36 Klassieke mythologie

Inv. 11319
Romeyn de Hooghe
Tekening 1686
31,8 x 50,6 cm

Hollandse Maagd
37 Wandschildering

Inv. 18449
W. Houtgraaff Amsterdam
Prent 1787
37 x 49 cm

Hollandse Maagd
38 Watermerk

Inv. 25232
Teunis Horneer Gorinchem
Affiche ca. 1760
40,5 x 32,5 cm

Hollandse Maagd
39 Haardplaat

Inv. 160894
Victoria en Albertmuseum
Londen
Prentbriefkaart ca. 1950
15 x 10,5 cm

Hollandse Maagd
40 Penning

Inv. 34928 (links)
Symbolische prent
ca. 1600
3,8 x 6,5 cm

Hollandse Maagd
41 Spanje

Inv. 37511
Symbolische prent 1578
46 x 21,6 cm

Hollandse Maagd
42 Holland

Inv. 54055
Philips Galle en
C.J. van Blijenburch
Titelpagina boek 1578-
1585, 27 x 19 cm

Dame eenhoorn
43 Tuin

Nationale Bibliotheek
Frankrijk Parijs
Tekening ca. 1700

Dame eenhoorn
44 Leeuw

RMN-Grand Palais
Museum Cluny Parijs
Wandtapijt ca. 1484-
1500
Fotograaf Michel Urtado

Maria besloten hof
45 Vlaanderen

Museum voor Schone
Kunsten Antwerpen
Jan van Eyck
Schilderij 1439
19 x 12,5 cm

Vrije Maagd
46 Ontmoeting

Inv. 116611
Spotprent 1879
27,7 x 20,3 cm

Vrije Maagd
47 Gesprek

Inv. 15362 (detail)
Claes Jansz. Visscher
Leeuwenkaart 1609
50,2 x 62,7 cm

Vrije Maagd
48 Overleg

Inv. 21503
Theodoor Matham
Titelpagina boek 1625
20 x 16,5 cm

Vrije Maagd
49 Wandeling

Inv. 23664
Johan Braakensiek
Spotprent 1899
46 x 30,5 cm

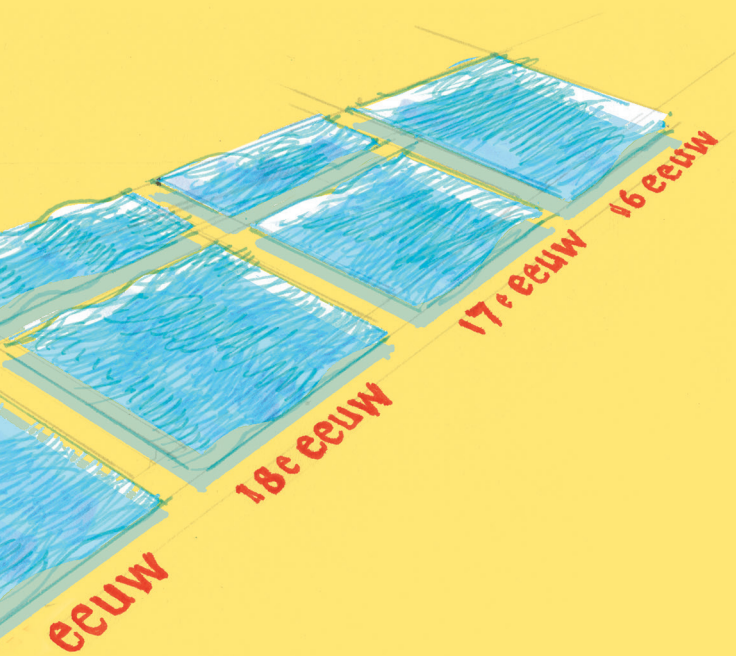
Vrije Maagd
50 Te paard

Inv. 53674
Otto Eerelman
Affiche 1892
92,2 x 69 cm

KAASMEISJE

Kaasmeisje

1 **Holland**

Inv. 137722

Len Munnik

Spotprent 21 juni 1986

Trouw

29,7 x 21 cm

Kaasmeisje

2 **Wechseljahren**

Inv. 14807

Sebastian Krüger

Affiche 1993

69,8 x 49,9 cm

